

25 Sena ta' Kultura Mužikali Giljanija

Is-Soċjetajiet Mužikali

u l-Festi

f'Malta u Għawdex

Kitba ta' Keziah Ellul

Il-poplu Malti jħobb jiddeverti u jiċċelebra u mhux ta' b'xejn li beda jorganizza jew jieħu sehem fil-festi u manifestazzjonijiet diversi fosthom fil-karnival, l-imnarja kif ukoll fil-festi tal-ibliet u l-irħula ad unur il-qaddis jew qaddisa titulari. Wieħed mill-iktar importanti f'dawn il-festi huwa s-sehem tal-baned. Wara t-twaqqif ta' dawn il-banded hemm storja, storja libdien tinkiteb propju mat-twaqqif tal-ewwel soċjetajiet mužikali u għadha qiegħda tinkiteb sal-lum permezz tad-diversi nies involuti ġewwa l-kazini tal-baned.

Hawnhekk fil-qosor sejjer nagħti tagħrif fuq kif twaqqfet il-banda tradizzjonalment Maltija matul is-snин kif ukoll dwar is-sehem ili jagħtu dawn il-banded, l-istrumenti wżati, marċi u mužika oħra li dawn jesegwixxu kif ukoll dwar it-twaqqif tagħhom. Illum il-ġurnata l-banded mhux qed jagħtu sehem biss fil-festa titulari iż-żda wkoll għall-Milied, il-karnival, il-Ğimgħa Mqaddsa fost diversi attivitajiet oħra matul is-sena.

Strumenti mužikali u mužika

Nagħtu ħarsa lejn l-istrumenti li jintużaw u li jiffurmaw il-banda. L-istrumenti jinqasam f'kategoriji jew aħjar sezzjonijiet differenti. L-ewwel sezzjoni hija dik imsejħha tal-qażba li tiġib fiha klarinetti, kwartini u sassafoni. It-tieni sezzjoni hija dik tar-ram u l-infiex li tiġib fiha kurunetti, korni, trumbuni, *althorns* u *euphoniums*. L-aħħar sezzjoni hija dik tal-persekussjoni li tiġib fiha katuba, platti u tnabar.

Meta wieħed jisma' strument wieħed partikulari jdoqq kultant ma tantx wieħed ikun jista' jikkonoxxi x'bicċa mužika jew marċi ikun qed jisma', sakemm ma tkunx qiegħda tigħi esegwita xi parti solista. Imma meta wieħed jisma' banda shiha jkun jista' jisma' l-armonija kollha u b'hekk biċċa mužika, tkun xi tkun tieħu l-ħajja. Forsi aħna l-Maltin imdorrijin nisimgħu l-marċ Malti li l-istil tiegħu huwa sabiħ ħafna meta dan ikun brijuż. Hemm imbagħad il-marċ funebru li dan huwa iktar fuq stil Sqalli jew Taljan.

Il-marċ Malti huwa kompożizzjoni tonali, b'melodiji semplici u generalment maqsum fi tliet partijiet bil-qofol tiegħu tkun l-aħħar parti msejha bħal t-trio. Hemm il-ħtieġa li jkun ġertu kuntrast bejn parti u oħra. Hemm marċi klassici u hemm marċi popolari li jissejħu brijużi. Kull soċjetà mužikali tagħmel ħilitha sabiex jirnexxilha takkwista l-aħjar marċi. Hemm bosta kompożituri li kitbu marċi diversi u li ħafna minnhom kienew jew għadhom imexxu baned f'pajjiżna. Tassebbi wieħed isemmi lil Vincenzo Ciappara, Hector Dalli, Willie Attard, Anthony Aquilina, Luigi Bongailas sakemm niġu għal żmienna u nsemmu lil John Mamo, Pawlu Schembri, Emmanuel Bugeja, Andrew Coleiro, Raymond Sciberras, David Agius u Alfred Farrugia fost ħafna u ħafna oħrajn.

Stil iehor ta' marċi illi huwa popolari ħafna magħna l-Maltin huwa l-funebru. Jiena semmejt li l-istil huwa fuq dak Sqalli u Taljan. Dan minħabba illi diversi kompożituri Sqallin kienu

jiġu Malta spiss u anke kienu jmexxu baned Maltin bħal Angelo Mellili, Giovanni Giumarra, Giuseppe Vitaliti u Aurelio Doncic. Kompożituri Maltin li għamlu isem għall-marċi funebri hemm Hector Dalli, Joseph Stivala sakemm niġu għal żmienna fosthom hemm Raymond Sciberras, Joseph Vella, Vincent Bonnici, Richard Bugeja fost oħrajn. Il-marċ funebru huwa aspett importanti fl-iżvilupp tal-baned Maltin. Il-marċ funebru huwa wkoll imqassam fi tliet partijiet imma l-istil tiegħu jdaħħlek f'atmosfera ta' ġabrab u niket.

Fl-opinjoni tiegħi u anke ta' የ hafna dilettanti oħra l-isbaħ li jinstema marċ funebru mhux waqt purċiżżjoni tal-Ğimġha l-Kbira imma waqt funeral. Dan għall-fatt illi llum il-ġurnata il-purċiżżonijiet tal-Ğimġha l-Kbira iktar saru *pageants* mili jkun hemm dik il-ġabrab illi kien ikun hemm snin ilu. Ha nkun ċar, m'għandi l-ebda ogħżejjoni illi llum il-purċiżżonijiet tal-Ğimġha l-Kbira żviluppaw f'*pageants* imma l-ġabrab li kien ikun hemm dari llum nqatgħet u kull purċiżżjoni saret toffri spettaklu shiħ ta' kostumi. Imbagħad mill-banda l-ohra l-atmosfera ta' niket li jkun waqt funeral, ovvjament għax l-okkażjoni hekk titlob, hija addattata hafna għad-daqq tal-mužika funebru.

Twaqqif tal-baned

Kien fl-1851 meta twaqqfet l-ewwel banda, dik ta' San Filep f'Haż-Żebbug. Minn hawnhekk allura bdiet l-istorja uffiċjalment tat-twaqqif tal-baned f'Malta. Għalhekk wara li bdew jiġu cċelebrati l-festi tal-qaddisin fl-iblet u l-irħula ġewwa l-knejjes parrokkjali u anke knejjes oħra, bdew jiġu cċelebrati festi esterni ġewwa t-toroq u l-pjazez prinċipali tal-iblet u l-irħula Maltin. Dak iż-żmien il-mužika li kieno jdoqqu l-baned kienet biss ta' opri Taljani li hafna minnhom kieno għadhom kemm inkitbu u ġew esegwiti l-ewwel darba.

Fil-ktieb tiegħu *Rajt Malta Tinbidel*, Herbert Ganado jgħid hekk - Il-Maltin kieno jħobbu iktar jixxalaw milli jħabblurashom fuq il-problemi ekonomiċi nazzjonali. *Il-Maltin kollha ta' kull klassi kieno jħobbu t-teatru, u f'dawk is-snini, kellhom il-fortuna li semgħu għall-ewwel darba fost entu jażżumu kbir, x'uħud mill-isbaħ opri Taljani li ma kienx ilhom li nkitbu. Ta' kull sena t-teatru kien jagħti opra ġdida u ġieli tnejn. Fil-Manoel kien hemm teatru tal-varjetà.*

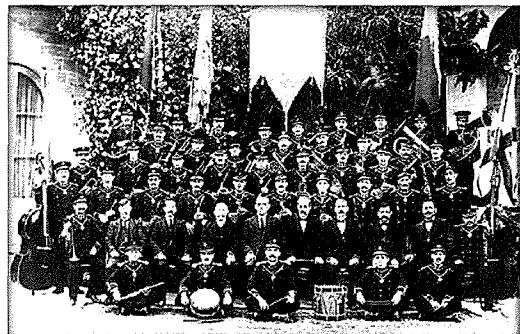
Il-baned tal-iblet u l-irħula kieno jdoqqu l-opri fil-pjazez u għall-festi. Il-festi kieno l-ghaxqa ta' missirijietna. In-nisa tal-irħula, li dari bil-familji kbar li kellhom, ftit tħlief għall-knisja, kieno jħallu d-dar u l-ghalqa, kieno jisfugaw fil-festa tar-raħal tagħihom u fil-festi qrib tagħihom. Kieno jżanżu l-libsa u jxiddu d-deheb kollu, barbazzar, imsielet, criket, labar, cappetti, li kieno jkunu ħadu dota.

Is-soċjetà għolja kellha l-każini tagħhom. Il-poplu kelli f'kull belt u raħal il-każini tal-baned. (Rajt Malta Tinbidel, H. Ganado p.14)

Minn dan li jgħid Ganado għalhekk nindunaw kemm il-festi u l-każini dak iż-żmien kieno jħobbu iktar post importanti fil-hajja tal-poplu ta' dak iż-żmien filwaqt illi l-mužika wżata dak iż-żmien kienet dik Taljana għax ovvjament imbagħad maż-żmien daħħal il-marċ Malti.

Tajjeb wieħed jgħid ukoll illi hafna każini dak iż-żmien kieno twaqqfu bħala orkestri u mhux baned kif na fuhom illum. Eżempju wieħed isemmi ż-żewġ każini tal-Gudja, H'Attard u dak ta' Had-Dingli.

Issa nagħti ħarsa lejn żminijiet iktar riċenti. L-istorja turina li l-baned f'Malta minn dejjem

L-Ġaċċada Mužikali Beland A.D. 1861 taż-Żejtun hi fost il-baned ewlenin f'pajjiżna li għadhom jeżisti

kienu jirriflettu l-qagħda soċċo-ekonomika tal-pajjiż jiġifieri xi kwalità ta' ħajja jkunu qed jgħixu l-Maltin fiha f'dak il-perjodu. Nieħdu eżempju fiż-żmien ta' wara l-aħħar gwerra dinjija. Il-każini bdew isofru nuqqas kbir ta' membri u anke bandisti. Dan minħabba l-fatt illi ħafna Maltin dak iż-żmien għażlu li jemigraw lejn artijiet kbar bħalma huma l-Kanada u l-Australja.

Naturalment dawk kollha dilettanti tal-festi bdew iħossu n-nuqqas tat-tradizzjonijiet Maltin allura huma bdew jiċċelebraw xi festi u waqqfu anke baned. Mit-tabella li jiena qed ninkludi iktar l-isfel u li turi s-snин ta' meta twaqqfu l-baned f'dan l-artiklu, turi illi f'dan il-perjodu li qed insemmi ma twaqqfux iktar baned għajr għal xi tnejn kollo.

Minn naħa l-oħra imbagħad hemm perjodi fejn il-*babyboom* tal-baned kienet fl-aqwa tagħha bħalma eżempju hemm nofs is-snin tmenin. L-iktar sena illi twaqqfu fiha baned kienet is-sena 1987, fejn insibu li twaqqfu mhux inqas minn sitt baned filwaqt illi sentejn qabel, jiġifieri fl-1985 twaqqfu erba'.

Ma semmejtx il-baned fil-gżira Għawdxija fejn naraw illi l-ewwel żewġ baned illi twaqqfu kienu dawk tal-Belt Victoria fis-sena 1863. Għawdex baqa' b'dan iż-żewġ baned biss għal ammont ta' snin mhux ħażin filwaqt illi l-*babyboom* tal-baned f'Għawdex kien f'dawn l-aħħar ħmistax-il sena.

Maż-żmien ukoll twaqqfet l-Għaqda Każini tal-Baned li din ta' kull sena torganizza l-festa ta' Santa Ċeċilja permezz ta' programm mužikali gewwa t-teatru Manoel kif ukoll permezz ta' quddiesa fil-Konkatidral ta' San ġwann u marċ mat-toroq tal-Belt Valletta bis-sehem tal-istandardi tas-soċjetajiet mužikali.

Il-baned illi jdoqqu kemm għall-programm tal-Manoel kif ukoll għall-marċ tal-istandardi jiġu magħżula permezz ta' polza. Dan l-aħħar snin il-marċ tal-istandardi qed ikun iċċelebrat ukoll fil-gżira Għawdxija bis-sehem ta' waħda mill-baned Għawdex. Il-baned kollha f'Malta u Għawdex apparti t-tnejn tal-Belt Valletta huma membri ta' din l-Għaqda.

Il-Baned f'Malta u Għawdex

1. San Filep Żebbuġ	1851
2. De Rohan Żebbuġ	1860
3. Konti Ruġġieru Rabat	1860
4. L'Isle Adam Rabat	1860
5. Beland Żejtun	1861
6. San Ġorġ Bormla	1862
7. Pinto Qormi	1862
8. Peace Naxxar	1862
9. Annunzjata Tarxien	1862
10. Santa Katerina Żurrieq	1864
11. Queen Victoria Żurrieq	1865
12. Duke of Connaught Birkirkara	1865
13. La Vincitrice Senglea	1871
14. Nicolo Isouard Mosta	1871
15. Santa Marija Għaxaq	1873
16. San Ĝużepp Għaxaq	1874
17. La Valette Valletta	1874
18. King's Own Valletta	1874
19. Vilhena Floriana	1874

20.	Unjoni Luqa	1880
21.	Sant'Andrija Luqa	1883
22.	Maria Mater Gratia Żabbar	1883
23.	San Mikiel Żabbar	1883
24.	San Lawrenz Birgu	1883
25.	San Nikola Sigġiewi	1883
26.	San Ĝużepp Kirkop	1886
27.	San Ĝużepp Hamrun	1889
28.	Maria Annunzjata Balzan	1890
29.	Prince of Wales Birgu	1891
30.	San Ĝorġ Martri Qormi	1893
31.	La Stella Levantina Attard	1894
32.	Lourdes Qrendi	1895
33.	De Paule Raħal Ġdid	1898
34.	San Leonardo Kirkop	1899
35.	Santa Marija Mosta	1905
36.	San Piju X Lija	1905
37.	San Gejtanu Hamrun	1906
38.	La Vittoria Mellieħa	1907
39.	Santa Marija Qrendi	1908
40.	Re George V Mqabba	1910
41.	Lily Mqabba	1911
42.	Stella Maris Sliema	1914
43.	Vittoria Naxxar	1915
44.	Santa Elena Birkirkara	1919
45.	La Stella Gudja	1919
46.	Our Lady of Consolation Gudja	1919
47.	San Gabriel Balzan	1920
48.	Santa Marija Dingli	1920
49.	Melita Msida	1922
50.	Sliema, Sliema	1923
51.	San Ġiljan, San Ġiljan	1927
52.	San Pawl Safi	1929
53.	Imperial Mellieħa	1930
54.	Żejtun, Żejtun	1933
55.	San Pawl, San Pawl il-Baħar	1947
56.	Mount Carmel, Gżira	1948
57.	Holy Trinity Marsa	1949
58.	Saint Peter's Birżeppuġa	1957
59.	12 th May, Żebbuġ	1961
60.	Santa Venera, Santa Venera	1964
61.	Lourdes, Raħal Ġdid	1977
62.	Maria Regina, Marsa	1977
63.	Kunċizzjoni, Hamrun	1979
64.	Sant'Antnin, Birkirkara	1983
65.	Santa Marija, Dingli	1985

66. Madonna tal-Karmnu, Fgura	1985
67. San Bartilmew, Hal Għargħur	1985
68. Madonna ta' Lourdes, San Ģwann	1985
69. Santa Marija, Mosta	1986
70. Siggiewi Festival Brass Band	1986
71. San Ġużepp, Kalkara	1987
72. Sagra Familja, Kalkara	1987
73. Spinola, San Ġiljan	1987
74. Tal-Karmnu, Sliema	1987
75. San Girgor, Sliema	1987
76. La Stella Levantina, Attard	1987
77. Anici, Qormi	1988
78. San Pawl, Safi	1989
79. Vittoria, Naxxar	1989
80. Birżebbuġa, Birżebbuġa	1990
81. Madonna ta' Pompei, Marsaxlokk	1990
82. Maria Annunzjata, Balzan	1993
83. Sant' Anna, Wied il-Ğajnejn	1994
84. Kristu Sultan, Raħal Ġdid	1999
85. Maria Assunta, Attard	1999
86. 10 ta' Awwissu, Birgu	1999
87. Marija Mtellgħa s-Sema, Mgarr	2012
88. La Stella, Victoria	1863
89. Leone, Victoria	1863
90. San Ġużepp, Ghajnsielem	1928
91. Prekursur, Xewkija	1929
92. Victory, Xagħra	1934
93. Imnarja, Nadur	1967
94. Santa Marija, Żebbuġ	1995
95. Santa Margerita, Sannat	1996
96. Ite Ad Joseph, Qala	1996
97. San Girgor, Kerċem	1997
98. Viżitazzjoni, Ĝərb	2003

Notamenti fuq din it-tabella

Tajjeb illi wieħed isemmi ċertu notamenti fuq din it-tabella specjalment fuq id-dati tat-twaqqif ta' diversi baned. Jekk wieħed jifli sew din il-lista wieħed isib li hemm xi soċjetajiet li huma mniżzla darbtejn. Dan għall-fatt illi wħud mill-każini jew kellhom orkestra li wara ġiet trasformata f'banda jew inkella l-banda kienet għamlet xi żmien ma tiffunzjonax u reġġħet twaqqfet xi snin wara bħalma huma l-każin San Pawl ta' Hal Safi, La Stella Levantina ta' H'Attard u Santa Marija tal-Mosta. Hemm ukoll tlief baned illi illum m'għadhomx jiffunzjonaw. Dawn huma l-banda Lourdes ta' Raħal Ġdid, Marija Assunta ta' H'Attard u 10 ta' Awwissu tal-Birgu.

Dawn il-baned kollha huma b'konnessjoni ma' xi parroċċa iżda hemm xi baned illi huma marbuta ma' knisja li mhijiex parroċċa bħalma hija l-banda Isle Adam tar-Rabat, Prince of Wales tal-Birgu kif ukoll Sant' Antnin ta' Birkirkara.

Ismijiet tal-Baned

Jekk wieħed jifli sew l-ismijiet tal-baned malajr jinduna kemm missirijietna semmew lill-baned b'għaqal u b'tifsira. Forsi l-iktar ismijiet popolari mal-baned huwa tal-qaddis jew qaddisa titulari tal-post. Biss qabel hafna mill-baned kieni jissemmew għal xi Granmastru li kellu konnessjoni mal-post. Fost il-Granmastri li għandhom baned imsemmija għalihom hemm La Valette, De Rohan, Vilhena, Pinto, Spinola fost oħrajn.

Hemm imbagħad ġertu baned li huma msemmija għal xi membru tal-familja Irjali jew xi konnessjoni oħra peress li dak iż-żmien konna taħt il-ħakma Ingliża u allura missirijietna għażlu isem li jagħti ġieħ lil dan l-imperu bħalma nsemmu lill-*Queen Victoria, Queen's Own, King's Own, Prince of Wales, Imperial u Duke of Connaught*. Anke minħabba l-ħakma Ingliża diversi baned li twaqqfu isimhom kien bil-lingwa Ingliża u li wħud minnhom għadhom hekk sal-lum. Xi baned għandhom l-istess isem tal-belt jew raħal fejn jinsabu bħalma huma Sliema u Żejtun.

Ismijiet oħra li nsibu huma b'konnessjoni mal-qaddis jew qaddisa patruna tal-belt jew raħal. Eżempju f'Għawdex wieħed isib il-banda Prekursur b'konnessjoni ma' San Ģwann Battista patrun tar-ħaħal tax-Xewkija, *12th May* f'Haż-Żebbuġ, li hija d-data tal-festa liturgika ta' San Filep kif ukoll Aniċi ta' Hal Qormi li skont tradizzjoni huwa l-kunjom ta' San Ġorg.

Isem ieħor ta' banda li tajjeb li nsemmu huwa dak ta' San Ġorg ta' Bormla. L-isem San Ġorg muwiex għall-qaddis li għadna kemm semmejnejna imma huwa kunjom ta' konti li kellu ghall-qalbu ħafna l-Belt Cospicua. Fil-fatt il-Bormliżi semmew għalihi anke l-klabb tal-football u triq gewwa l-istess belt.

Għeluq

F'dan l-artiklu rajna kemm il-poplu Malti kellu u għad għandu l-kultura tal-festi u l-baned. Illum kif rajna fil-gżejjer Maltin għandna kważi mitt banda u dan grazzi għal missirijietna li żergħu fina din l-imħabba għat-tradizzjoni tal-festi u l-baned. Jalla nkomplu nibżgħu għal din it-tradizzjoni sabiex għada pitħad dawn il-baned ikomplu jifforixxu iktar 'il quddiem.

Riferenzi

- Rajt Malta Tinbidel, Herbert Ganado.
- L-Istoria tal-kažini tal-baned Vol. 1, 2, 3 (PIN 1997).
- Il-Baned u l-Festi f'Malta, Mro. F. Pace, Soċjetà Filarmonika La Stella Gudja, Festa tar-Rużarju 2011.
- Websites tal-Għaqda Kažini tal-baned u ta' diversi soċjetajiet mužikali.
- Il-kažin tal-Baned ta' Malta u Ghawdex, Joseph Grech (PEG 2001)

Is-Socjetà Mużikali Spinola ta' San Ġiljan twaqqfet fl-1987 u hi fost l-iktar baned żgħażaq f'Malta